

פרק ה

לימוד תורה לבן נח

הור"ח 1134567

א. כבר נתבאר בפרק ג שאסור לב"נ לעסוק בתורה, שהרי היא ירושה לישראל לבד, וב"נ שעסק בתורה הרי הוא חייב מיתה לשמים, ובפרק ד נתבאר שב"נ צריך ללמוד לידע האסור והמותר לו, שהרי אם שגג באחת משבע מצוותיו מחמת שלא למד ולא ידע ודימה שמותר לו, הרי זה כמזיד נחייב, שהיה לו ללמוד ולא למד.

הור"ח 1134567

מכאן שב"נ חייב ללמוד כל פרטי הלכות שבע מצוותיו האסור והמותר בהם, ולהיות בקי בהם על בורים.¹⁰⁰ אבל שאר התורה שאינו משבע מצוות בני נח אסור לו לעסוק בה.¹⁰¹

ולא רק שבע מצוות אלו מותר לו ללמוד, אלא כל דבר שמחוייב בהן [כגון דברים שמחוייב בהן ע"פ השכל כגון צדקה וכיבוד אב ואם], יכול ללמוד תורה לידע היאך לקיימה.¹⁰² ואפילו מצוה שאינו מצווה בה כלל אבל מותר לו לקיימה, כגון בן נח הרוצה להקריב קרבן עולה [כפי שיתבאר בפרק ז], מותר לו ללמוד תורת קרבן עולה.¹⁰³

¹⁰⁰ רש"י סנהדרין נט,א, מאירי שם "עוסק בעיקרי מצות [דו' מצות ב"נ] ובפרטיהם", וכן פשוט בדעת הרמב"ם הל' מלכים פ"י דאחרת ישגוג ויעבור. [ונראה שזה פרט במצות דינים, וכנת"ל בהערה לסוף הפרק הקודם ע"פ הרמב"ם "ולזהויר את העם"]. ולפי זה מה שכתב "לא יעסוק אלא בשבע מצות שלהם בלבד", פ' אבל בשבע מצוותיו עוסק בלימודם, ועסק זה הוא התעמקות העיון כפי שיבואר. [ואין הפירוש "לא יעסוק אלא בשבע מצות שלהם בלבד" לומר רק במעשה קיום המצות שלהם לבד, ולא יוסיף מעבר לזה דבר, ולכן לא יעסוק בתורה כלל אפילו משבע מצוותיו].

¹⁰¹ סנהדרין נט,א, רמב"ם הל' מלכים פ"י.

¹⁰² מאירי סנהדרין נט, מהרש"א חדא"ג ע"ז ג,א.

¹⁰³ מהרש"א שם, וכן פשוט במאירי הנ"ל, שו"ת שרידי אש יו"ד סי' נו דמכיון שמבואר בזבחים קמז,ב דמותר להורות להם, א"כ ממילא הם למדין הלכות קרבן. אבל בתפארת ישראל על המשנה זבחים פ"ד כ' דרק להורות להם המעשה אשר יעשון הותר, אבל לא לבאר להם ההלכות עצמן. ברם לשון הרמב"ם סוף הל' מעשה"ק "להורות להם וללמדם" משמע בעליל דגם ללמדם שיבינו הם בעצמם.

ב. ומהו 'עסק' זה? הוא הלימוד לשם התורה עצמה [הנקראת 'לימוד תורה לשמה']¹⁰⁴ דהיינו שלומד בעיון ופלפול להבין עומק ההלכות וטעמי המצוות, ועומק כוונת דברי תורה, ולא לשום מטרה אחרת.¹⁰⁴ אבל מי שלומד למטרה אחרת אינו נקרא עוסק בתורה לשמה, אלא לומד לשם שכר, כלומר לשם תועלת שיהא לו מזה.¹⁰⁵

והטעם ע"פ המבואר להלן בהערה 105, דאין איסור אלא לימוד תורה לשמה, אבל כל שלומד לאיזה מטרה המוצדקת נקרא לשם 'שכר' ומותר.

104 פ' עסק הוא לימוד לשמה ועיון בטעמי המצוות, שו"ת מחנה חיים ח"א סי' ז, וכן דעת הנצי"ב במרומי שדה סנהדרין נט דעסק מיירי בפלפול ועיון בעומק, הרב יש"א ברכה המובא בשדה חמד מערכת אל"ף סי' קיב, לקושי שיחות חלק כז עמ' 238-247 [וכ"כ בשו"ת מים חיים סי' יד לבעל הבאר שבע בסוף ספרו, בפי' הגמ' חגיגה אין מוסרין ד"ת היינו עיון עמוק בטעמיה. וכן פי' השפת אמת חגיגה יג בתוס' שם ד"ה אין מוסרין דכונתם דרק עסק התורה אסור, אבל לפרש דין או פסוק שטועים העכו"ם בה מותר. ואע"פ שאח"כ כתב השפ"א דאפשר דזה חידוש הגמ' חגיגה דלא רק עסק אסור אלא אפילו לפרש הפסוק והדין וזה החידוש ד'מגיד דבריו ליעקב' ומתוך קושי התוס'. מ"מ איסור מגיד דבריו הוא רק ליעקב, אבל לא לב"נ]. וכן דעת המאור ושמש ריש פ' חוקת למעיין היטב בדבריו, ומשמעות המאירי סנהדרין נט "אם עסק בתורה שלא לכונת קיום עיקרי מצותיה אלא שלכו חפץ לירד לידיעת תורתנו ותלמודינו".

וראה מרגליות הים לסנהדרין (דף נט,א אות ו) בשם זוהר חדש רות פב,א "גוי העוסק בתורה אין עסקו בתורה עסק ואינו מקבל עליה שכר".

105 חילוק זה ע"פ מה שנראה ברמב"ם דלימוד תורה האסור לב"נ הוא כמו שבת, משום מחדש דת ומוסיף מצוה. ואע"פ שבגמרא סנהדרין שם אמרו משום מאורשה והיינו נערה מאורשה או גזל, יש לומר לרמב"ם זהו רק בעוסק בתורה, שבוז נקרא גזל או גלוי ערות נערה מאורשה בצורה רוחנית. ונראה דאיסור או היתר לימוד תורה הוא כשאר המצוות לב"נ וכפי שנתבאר בפרק ג, דכל מצוה שיש בה טעם ושכר מותרת להם, ואם הוא משום חוק אלהי אסורה להם. וכמו"כ לענין תלמוד תורה, מי שלומד לשם שכר, דהיינו שיהא לו תועלת מהלימוד כגון משפטן הלומד משפטים ורוצה לידע חוק ומשפט של תורה, ולומד חלק התורה השייך לזה [כגון סדר נויקין וחושן משפט] לידע משפטים אלו, ודאי שאינו לומד תורה לשמה ואינו נקרא עוסק בתורה, אלא עוסק בתועלת עצמו, וזה מותר לו.

ולכן גם הרוצה ללמוד בתורה כדי לקיים מצות שכליים כגון כיבוד אב ואם והשבת אברה וצדקה, אין בזה איסור שהרי רוצה לדעת לקיים משפטים שכליים אלו כבן אדם ישר, ולא כחוק אלה, כמשמעות המאירי שם.

ואפילו אם רצה לדעת מהו מעלת עם ישראל או מצוותיו, אע"פ שאינו חפץ לקיים כלל או להתגייר, אלא רק לידע מהן מצות של עם ישראל, אין זה נקרא עוסק בתורה, ואינו חייב מיתה על כך. והו"ו שכתב משה רבינו את התורה כולה בשבעים לשון באר היטב,

להודיע העמים התורה, שידעו מהות עם ישראל ותורתו. עי' סופה להב, היאך למדו תורה, ומהר"ן חיות שם.

[וכן כתב מהרש"א בחדא"ג שבת לא, א דהלל שלמד הגר תורה לא עבר על איסור לימוד תורה של ב"נ דהבא להתגייר שאני. כל' כל שיש תכלית בלימוד הזה אינו נקרא עסק ואינו עובר, וכסברת הרמב"ם והמאירי].

וכן ברור דעת הרמב"ם בתשובה (פאר הדור סי' ס) שכתב שמותר ללמד תורה ופירושה לנוצרי ולא לישמעאלי, המובן שם שאין איסור ללמוד תורה עם ב"נ בעצם רק מאיזה מכשול שעלול להיווצר ממנה כמו שכ' שם שמא הישמעאלים יעשו צרות מזה כו'. אבל אם היה בעצם איסור שהם ילמדו מהתורה כלום, היה ודאי אסור לישראל ללמד שום נכרי משום 'לפני עור' דנערה מאורשה וגזל המזכרים בסנהדרין, או איסור מסירת ד"ת לעכו"ם הנזכר בחגיגה יג. ודלא כהבנת השדה חמד (מערכת א' סי' קיב) בפ' דברי התשובה, דנרחק לפרש כוונת הרמב"ם בתשובה דרך ב' מצוות מותר ללמד לנוצרי ולא בשאר המצוות. ודוחקו היה מכת רישא דדברי הרמב"ם בתשובה, דכתב שם, אמת והלכה היא מה שאמרו בסנהדרין גוי שעוסק בתורה חייב מיתה, וממילא הוה קשיא ליה לשד"ח רישא לסיפא. אבל האמת שרישא מיירי ב'עוסק' וכביאור הנזכר לעיל דעוסק היינו שלומד בעיון ופלפול לשמה, משא"כ ללמד להם תורה ופירושה בשמחיות היה מותר אפילו לישמעאלים, אלא א"כ היתה תקלה יוצאת מהדבר, כמבואר בדבריו בתשובה.

אבל העוסק בתורה לשמה, דהיינו שלומד תורה לשם לימודה כמצוה אלהית, הרי זה מוסף מצוה כשאר המצוות שאסור לב"נ להוסיף, כגון שיניח תפלין שאין לו בזה שום תועלת כלל אלא מטרתו לעשות מצות ה' או שומר שבת לשם שמים או צם ביו"כ כמצוה אלהית, הרי זה אסור. ועל זה קאמר בגמרא נכרי העוסק בתורה חייב. זה הנראה לי דעתו של הרמב"ם בהלכה זו. [וכן הבנתי בכוונת מרגליות הים הנ"ל בשם זוה"ח "גוי העוסק בתורה אין עסקו בתורה עסק ואינו מקבל עליה שכר" כל' אין זה עסק, וממילא אינו נקרא לשם שכר, ולכן אסור לו ללמוד, וממילא גם אין לו שום שכר בזה (ראה הערות 66, 69). אבל יהודי עסקו עסק כל' מצוה לשמה ולכן יש לו שכר. ונמצא דהגוי שעוסק בתורה עושה כן רק כמצוה לש"ש, וזהו עושה מצוה שאינו מצוה ואסור. אמנם בלקוטי שיחות חלק פו עמ' 57 בהערה 61 ושולי הגליון, פירש הרמב"ם כסב' התוס' דלהלן, דאסור לב"נ ללמוד בשום אופן אפילו לשם שכר [רוחני] חוץ לשבע מצוות].

וזה לשון המאירי בסנהדרין נט "וכן הדין אם עסק בתורה שלא לכונת קיום עיקרי מצותיה אלא שלכו חפץ לירד לידיעת תורתנו ותלמודינו ראוי ליענש מפני שבני אדם סבורים עליו שהוא משלנו מתוך שרואין אותו יודע ויבואו למטות אחריו. ומ"מ כל שהוא עוסק בעיקרי מצות ובפרטיהם ובמה שיוצא מהם אע"פ שרוב גופי תורה נכללים בהם מכבדין אותו אפילו ככה"ג שאין כאן חשש למטות אחריו שהרי אף בשלו הוא עוסק. וכל שכן אם הקידתו על דעת לבא עד תכלית שלימות תורתנו עד שאם ימצאנה שלימה יחזור ויתגייר. וכל שכן אם עוסק ומקיים עיקרי מצותיה לשמה אף בשאר חלקים שבה שלא משבע מצוות" עכ"ל. וראה גם מש"כ המאירי ע"ז דף ג.

דעת המאירי שהאיסור לנכרי לעסוק בתורה הוא משום גרימת תקלה לישראל, והיינו גזל

דקאמר בגמרא גזילת דעתן של ישראל, ולא כסברת הרמב"ם משום דבודה דת ומוסיף מצוה. אבל כזה סברותיהם שוים, שכל שאין בלימודו משום בדיית דת ותקלה, לא אכפת לנו מה שהנכרי לומד תורה. ואם יש תכלית ראוי ללימודו, דהיינו דוגמת ה'שכר' שהזכרנו לעיל הרי זה מותר, בין שבא לקיים הדבר או לא, העיקר שלא יבוא מזה תקלה לישראל. א"כ כל שלומד על מנת לקיים, כגון במצות שכליות שחובה לו לקיימן מותר לו גם ללמוד, וחדש המאירי אפילו יורד בעמקות הדברים [פרט זה האחרון אינו לפי הרמב"ם, דלרמב"ם זה נקרא עוסק וחייב מיתה על כך].

ומה שסיים המאירי "וכל שכן אם עוסק ומקיים עיקרי מצותיה לשמה אף בשאר חלקים שבה שלא משבע מצוות", פירושה דמקיים עיקרי ז' המצוות לשמן כחסיד או"ה, דמותר לו לעסוק אף בשאר חלקי התורה. אבל אין הפי' כל שכן אם מקיים חוץ לשבע מצוות לשמן, דאסור לו לעשות מצות אחרות לשם חיוב. או אפשר דסברת המאירי דב"נ מותר לו לעשות מצוות נוספות לשם שמים, ולית ליה סברת הרמב"ם בודה דת מלבו ומחדש מצוות, וס"ל להמאירי דבכל ג' הענינים שבת ת"ת והוספת מצוות האיסור על ב"נ הוא רק משום תקלת ישראל שמא יגררו אחריו, ולכן כל שהוא חסיד ועוסק במצות לשם שמים, לדעת המאירי הרי זה מותר לעסוק בשאר המצוות ולימוד תורתן, וכן משמע מדבריו ובפרט במה שכ' במס' ע"ז דף ג'. וזה סברא המקילה ביותר, ודלא כשיטת הרמב"ם. [עי' בלקוטי שיחות חלק כז עמ' 247 הערה 84 שמצמצם את כוונת לשון המאירי ללימוד עמוק ועיון "לירד לידיעת תורתנו ותלמודינו" רק לשבע מצוות שלו. ואפשר דשם בלקו"ש שרוצה לחזק שיטת הרמב"ם דשייך כתר תורה ועסק בתורה של ז' מצות לב"נ, ולא מיירי כלל אודות לימוד תורה שלא בדרגת עסק בשאר חלקי התורה, לכן לא התייחס למה שמשמע במאירי דמותר לנכרי שכוונתו רצויות לעסוק אפילו בשאר חלקי התורה].

אבל שיטת התוספות חגיגה יג, א דאין מוסרין ד"ת לבני נח כלל ואסור להם ללמוד חוץ מו' מצוות דידהו. וכן דעתם בב"ק לחא [וכן דעת תוס' רי"ד ב"ק שם, והוא דעת ריא"ז בשלטי גבורים בפ"ק דע"ז, וכן נראה מתוס' הרא"ש סנהדרין נט] וכבר שלחה מלכות רומי כו' למדונו תורתכם כו', ולימודם כל התורה כולה, דתוס' וסייעתם פירשו דלימודם מתוך יראת המלכות לבד, או משום שהרומיים הטעום שהם גרים, אבל מרצונם ודעתם של החכמים היה אסור ללמודם. [אמנם דעת הרשב"א ב"ק שם, אפשר לפרשה כסב' התוס', אך גם אפשר דמיירי רק בלומד תורה שלמה, והקושיא מהני ב' סרדיוטים כי לימודם כו' ושלשום דהיינו תלמוד, ותלמוד אסור ללמד לנכרי משום שחשיב עוסק בתורה].

והנה פשוט בשיטת התוספות חגיגה הנ"ל דאיסור ללמד תורה לנכרי היינו הך עם מה שכתוב בסנהדרין דב"נ שעוסק בתורה חייב מיתה, וכן פשוט בתוס' הרא"ש סנהדרין וריא"ז בשלטי"ג פ"ק דע"ז, דהמלמד תורה לנכרי עובר על לפני עור שמכשיל אותם באיסור מיתה שלהם.

והרמב"ם ומאירי מפרשים הגמרא חגיגה יג דאין מוסרין דברי תורה לעכו"ם, היינו רק סתרי תורה, כ"כ המאירי ומהרש"א חגיגה שם, והמאירי הוסיף דוקא לעובד כוכבים כופר אסור. אבל לב"נ כשר מותר ללמוד תורה פרט לסתרי תורה. וכן דעת הבאר שבע בסוף ספרו (באר מים חיים סי' יד) דמותר ללמד לנכרי תורה, והגמ' הנ"ל רק לענין סתרי תורה אסר.

[ויש סיוע לשיטתם משלחי ב"מ וע"ז דשבור מלכא מלך פרס ונכרי היה ובקי בהלכות ודינים היה כמבואר בתוס' ב"מ שם [ומרש"י ב"מ שם אין כ"כ ראה דאפשר שבקי בדינים ומשפטים שכליים ולא דוקא דיני ממונות דישאל]. ולשיטת תוס' נצטרך לומר שעבר שבור מלכא איסור במה שלמד תורת ישראל, ודוחק קצת שלא העירו התוס' ב"מ על זה].

נמצאו ב' מחלוקות בין הרמב"ם לתוס' וסייעתם, א. האם אסור או מותר לישראל ללמד לב"ג תורה שלא משבע מצוות. ב. האם מותר לנכרי עצמו ללמוד.

והנה אע"פ שרבו המחמירים ואוסרים לישראל ללמד לב"ג תורה שבעל פה (פרט לו' מצות ב"ג) בשום ענין, כשיטת התוספות, משום האיסור הנזכר בחגיגה דנאמר מגיד דבריו ליעקב וגו'. אמנם כל המתירים ללמד לנכרי תורה, פשוט דם"ל לנכרי עצמו מותר ללמוד כהאי גוונא. אבל בסברת האוסרים, יש מקום לחלק ולומר דרק לישראל אסור ללמוד, משום מסירת כח התורה וקדושתה לנכרים כמבואר בזוהר הקדוש המובא בשדה חמד הג"ל, או משום תקלה שימצאו עילות להעליל וכדו' כמבואר במאירי ובתשו' הרמב"ם הג"ל ובשאר ספרים. אבל אין זה מכריח שלנכרי עצמו אסור ללמוד אם יוכל ללמוד בעצמו. וכן מצאתי חילוק זה, בין איסור ישראל ללמד, לבין הלימוד שלהם בעצמם, בשדה חמד שם בשם תשו' בן יהודה סי' ג.

והנה אין ספק זה בא להורות לישראל כאיזה סברא בפוסקים ינהגו באיסור או היתר לימוד תורה לב"ג, אלא אני דן האם מותר לב"ג מצד עצמו ללמוד תורה. ואנן מיירי בב"ג כשר, דהיום מצוי כל תורה שבכתב ושבעל פה בתרגום לשפות זרות ויכולים ללמוד בהם באותו נפשם, וא"כ הרשיעי בלא"ה יעשו, ולמה נגרע מהתמימים הכשרים שרוצים להיות חסידי אומות העולם ללמוד תורה כפי יכולתם מה שמותר להם ע"פ שורת הדין. ולכן אין אנו דנים כאן משום תקלה שיגרם בדבר.

ואין אנו עוברים על מה שנאמר בחגיגה אין מוסרין ד"ת לנכרים, ובפרט דגוף האיסור הזה לא נתברר לגמרי פירושו וטעמו, וגם כוחו ההלכתי מכיון שהרמב"ם טוש"ע לא הזכירוהו כמו שהעירו האחרונים, אלא אנו דנים רק על האיסור או ההיתר של נכרי עצמו לעסוק בתורה. ובוזה לא מצינו הכרעה בין הפוסקים, ודעת הרמב"ם כנתי"ל והרבה פוסקים אחרונים להתיר אם אינם לומדים באופן דעסק, א"כ שומעין למיקל. וילמדו מעצמם מה שיכולים להבין מהתורה, ע"פ היתר הג"ל, דהיינו רק הבנת הנושא ולא עיון ופלפול בעומק הדברים להבין טעמי המצוות ולירד לתכליתם ולחדש פירושים וחידושי הלכות מהם.

ויש להוסיף בהיתר זה ב' נימוקים.

א. סברת החתם סופר בחידושי לש"ס [נדפס על סנהדרין דף נט, בהוצאת החת"ס השלם], דהאיסור לב"ג לעסוק בתורה וכן לישראל למסור להם ד"ת היינו בעכו"ם שעובד כוכבים ומזלות, אבל ב"ג כשר [גר תושב] המקיים שבע מצוות לא עליו נאמר איסור זה. וכן נראה בעליל דברי המאירי (סנהדרין, ע"ז, חגיגה, המצוין לעיל) למעיין בדבריו היטב. [אמנם נראה שהגירסא בש"ס הוא 'נכרי' ולא עכו"ם, ושונה מיראת הצענוור].

ב. עיקר האיסור למסור להם ד"ת היינו בלשון הקודש, אם מטעם קדושת אותיות התורה והלשון המדויקת שלה, אם מטעם שיוכלו להמעות אחרים כשיודעין לקרות ולפרש בתורה

כללו של דבר, בשבע מצוות שמצווה בהן, חובה על ב"נ ללמוד היטב לידע המותר ואסור לו, ורשאי ללמוד אותם אפילו באופן של 'עסק' דהיינו עיון בעומק להבין טעמי ההלכה שבשבע מצוות אלו.

אבל שאר מצוות התורה מותר לו ללמוד על מנת להבינם, בין בתורה שבכתב בין בתורה שבעל פה, אבל אסור לו לעסוק בהם באופן של עיון מעמיק ופלפול [כגון לימוד התלמוד],¹⁰⁶ אלא שמותר לו ללמודם מספרים שכתוב בהם הדברים בדרך קצרה וברורה [כגון בספר 'משנה תורה' להרמב"ם, שהוא פסקי הלכה ללא טעמים].¹⁰⁷ ואם לא יבינו איזה דבר מותר להם לשאול לישראל תלמיד חכם שיפרש להם הדבר.¹⁰⁸

עצמה בלה"ק. אבל אנן מיירי [בעיקר] לב"נ הרוצים ללמוד לעצמם בשפתם בספרים המתורגמים להם בלע"ז. ויש להוסיף ולומר דלאחר שכבר תרגמו ע' זקנים התורה ליוונית, אין בזה איסור שילמדו גוים התורה בשפת לע"ז, ע"י בשפת אמת חגיגה יג, מרגליות הים סנהדרין נמא אות ד.

[אוצר החכמה]

106 הנצי"ב מרומי השדה סנהדרין נמ הנ"ל.

107 ע"י בשוע"ר ה' ת"ת פ"ב בקו"א א, דהרמב"ם עשה ספרו להורות מתוכו וס"ל דדי עבור זה לדעת הפסק הלכה בלא טעמיה, עיי"ש. ובשוע"ר שם כתב דבכלל 'שליש במשנה' הוא ספרי הפוסקים הכתובים בקיצור הדינים בלי ביאור, כמו המור והשו"ע. אבל ספרי הפוסקים המבארים טעמי ההלכות כמו הרא"ש והב"י, וכן המבארים דברי השו"ע, בכלל תלמוד יחשב.

ועפ"ז נראה לי דכל שהוא בכלל 'משנה' [לענין 'שליש במשנה' הנ"ל] מותרים בני נח ללמודה משום שאינו עוסק בתורה אלא רק יודע דברים ברורים בלי טעם ועומק, כמו ספרי הרמב"ם או שו"ע [וכן ס' קיצור שו"ע להר"ש גנצפריד], וכן המשנה עצמה בלא פירוש מותר להם לקרוא.

אבל משנה עם פירושה [כגון פי' הרע"ב] הוא בכלל תלמוד, כמבואר בלקוטי שיחות חלק לו עמ' 17, כי הפירוש מבאר ומגלה תוכן ועומק דברי המשנה. וכן התלמוד עצמו, וספרי הפוסקים שנכתבו בדרך עיון עם טעמי ההלכה, כמו שו"ע רבינו, ערוך השלחן, משנה ברורה, אסור להם ללמוד, כי הוא עסק התורה. וחלוקה זו בין ספרים שכותבים הלכה בלא טעמיה שמותר לב"נ ללמודם לספרים שיש בהם פלפול שאסורים, כתב ג"כ בשו"ת מחנה חיים ח"א סי' ז.

108 ונ"ל שמותר לישראל לפרש להם הלכה אחת או לענות שאלה בפשטות הענין, בלי לבאר עמקותיה וסודותיה. כדמשמע בתשו' הרמב"ם הנ"ל בהערה 105, דלפי מה שביארתי שם היינו לבאר שאר המצוות לנוצרים מעבר לו מצות ב"נ, משמע דכששואלים קיל מפי. ועי'

ג. מותר לבן נח לקרות תנ"ך,¹⁰⁹ ואפילו עם פירושים [כגון פירוש רש"י],¹¹⁰ כדי להבין המקראות.

אבל אסור לב"נ לעסוק בתורה שבכתב [חוץ מהפסוקים]¹¹¹ הדנים בשבע מצוות ב"נ], וכנת"ל 'עוסק בתורה' היינו הלימוד בעיון עמוק ולדרוש ולפרש פירושים במקרא.¹¹²

ואין צריך לומר שמותר לב"נ לקרות פרקי תנ"ך כתפילה, כגון פרקי תהלים.

שו"ת יביע אומר ח"ב יו"ד סי' יז דמותר לענות למינים וכו' כדי שלא ילעזו על חכמי ישראל וכו', ומסתברא דק"ו הדברים אם מפני פושעים הללו הותר לפרש להם הלכות ומקראות, כדמוכח בש"ס טובא, ודאי שמותר לפרש ההלכה לב"נ כשר.

109 מאור ושמש ריש פר' חוקת. וכן מסכימים כל הפוסקים שהבאתי בהערה הבאה. ונראה לי מוכח גם כן ממדרש רבה פרשת ויקרא פ"ב פיסקא י' "מעידני שהקורא פסוק 'ושחט אותו על ירך גו' בין ישראל בין גוי אני נזכר בעקדת יצחק וכו'", הובא בב"י ט"ז וביאור הגר"א או"ח סי' א. ולא מסתבר כלל שהקב"ה מחשיבה לזכות וזכר העקידה ע"י קריאה של ב"נ שהוא איסור גזל או נערה מאורסה, אלא פשוט דמותר לב"נ לקרות הפסוק. ומאי שנא פסוק זה משאר פסוקים. אמנם אפשר לפי המהרש"א חדא"ג ע"ז דף ג [שציינתי לעיל הערה 102], דזה מיירי רק בקורא פסוקים של קרבן עולה כי עולה מותרת לב"נ.

110 אע"פ שלכאורה יש לומר דפירוש רש"י נחשב עיון בתורה, ע"פ המבואר בשו"ע ר' הל' ת"ת רפ"ב דלימוד פירושי ודרושי פסוקי המקרא אינו בכלל שליש מקרא, אלא שליש משנה. ואע"פ שנת"ל שמשנה עצמה מותר לב"נ ללמוד, היינו משום שהוא פשטות תורה שבע"פ ואינו עסק בתורה שבע"פ, אבל פירושי המקרא היינו עסק של תורה שבכתב. א"כ זה נקרא 'עוסק' בתורה שבכתב.

מ"מ נראה שעיקרי הפירושים וכן פירש"י, אינם בכלל מה שכתב בשו"ע ר' הנ"ל, דהתם מיירי לדרוש ולהבין בפסוקים כדרך שהגמרא והספרי עושים להקיש הפסוקים ולבארם, להוציא עומק כוונת ההלכה שנאמר בהם. אבל הפרשנים באו לפרש פשוטי המקראות, ולא לדורשם, ואע"פ שפעמים מביאים דרושי חז"ל היאך דרשו הפסוקים, נראה שיש לילך בתר עיקר מטרת הספר, ופירש"י הוא לבאר פשוטו של המקרא.

ובפרט אם לומדים הפירוש בתירגום ללע"ז נראה לי פשוט שמותר.

111 לכאורה היינו רק בראשית פרק א פסוקים כו"ל, פרק ב פסוקים מז"כ, [אולי פרק ג], פרק ד, פרק ו פסוקים א"יב, פרק ח פסוקים מרכב, פרק ט פסוקים א"ז. [ואפשר מותר להם ללמוד בעיון כל פרשת בראשית ונח, וצ"ע].

112 הגהות יעב"ץ סנהדרין נמ"א, שו"ת יהודה יעלה אסאד או"ח סי' ד, שו"ת מחנה חיים ח"א סי' ז, שו"ת משיב דבר ח"ב סי' עז, וכ"כ במרומי שדה סנהדרין נמ, ובהרחב דבר על החומש ויקרא יח,ה, שו"ת שרידי אש ח"ב סי' נו.

ד. שאלה בהלכה המתעוררת לבן נח ואינו מפורש ומכואר הדין, אין בידו וכו' להכריע ההלכה, אלא עליו לשאול לחכמי התורה, שרק להם הרשות לפרש בתורה ולפסוק מהי דעת התורה בנידון.¹¹³

אוצר החכמה
מח"צ 1234567

ה. תורת הגסתר הנקראת 'קבלה' אסור לב"נ ללמוד.¹¹⁴

ו. אע"פ שבן נח חייב ללמוד הלכות שבע המצוות שמצווה בהן, אין זה בגדר 'מצוה' פרטית [נוספת שמצווה בה], דאין לבני נח מצות תלמוד תורה, אלא זהו חיוב הנכלל בשבע המצוות עצמן, שמכלל השבע מצוות לידע ולהתעסק בדיעת קיום מצותיו. ולכן יש לו בלימוד זה שכר של קיום שבע המצוות, ולא שכר מצות תלמוד תורה [ששכרה גדול במיוחד].¹¹⁵

ומ"מ היות שלימוד תורתו בשבע המצוות שלו, הוא שייך ל'מצוה' שבהם

מח"צ 1234567

113 ע' מרומי שדה סנהדרין גמ', והרחב דבר ויקרא יח', והיינו בחידוש תורה. כי זה בגדר 'הוראה' ו'פירוש' דברי תורה שאין ב"נ מוסמך לכך, כי היא ארוסה לישראל לבדם לעסוק בתורה לעיונא ולאסוקי הלכתא, ואין זה נמסר אלא לבעלי התורה שהם האמונים לפרש את התורה שבע"פ כנכתבאר בהקדמה.

אמנם דבר שאפשר להבין מעיון בהלכות שבע מצוות שלהם, והוא מסקנה ברורה, נראה פשוט שמותר להם להחליט כך אפילו למעשה. אלא שקשה לקבוע מהו מסקנה ברורה להלכה, כי אין דעות בני אדם שוות כידוע.

114 דהוא בכלל שליש תלמוד כמכואר בשוע"ר הל' ת"ת פ"ב סוף סעי' א. ועוד שהוא עסק של תורה לכדה, כי אין לב"נ ללמוד ממנה כלום למעשה הצריך לו, וממילא אינו בגדר 'שכר' בשום אופן. ועי' בלקוטי שיחות חלק כז עמ' 246-7 ודו"ק.

והוא פשטות הגמ' חגיגה יג,א אין מוסרין להם סתרי תורה, ומהרש"א חדא"ג שם, ואע"פ שנתבאר לעיל הערה 105 חילוק בין מה שאסור לישראל למסור להם לבין מה שלהם לבדם מותר ללמוד. היינו לצדד בהיתר לימוד ב"נ מעצמו, במה שאינו מוחלט כ'סתרי תורה' ו'עוסק בתורה' השנויים בפירוש באיסור חז"ל. אבל מה שהוא ברור כסתרי תורה ועוסק בתורה, יש לנו לילך אחר הסברה הפשוטה בראשונים דכשם שישראל אסור ללמודו כך אסור הוא בעצמו ללמוד, כסב' התוס' ותוס' רא"ש וריא"ז שנוכרו לעיל.

ובלאו הכי דבר ידוע שאי אפשר ללמוד קבלה בלי מורה מתאים, וממילא א"א לב"נ באמת ללמוד מעצמו קבלה, ונמצא שישראל מוסר לו סתרי תורה, ואסור לב"נ להיות שותף באיסור זה. ואלו שלומדים מעצמם מה שהם קוראים 'קבלה', או מפי מורי שקר, הרי זה שקר ואינו תורה כלל.

115 פתיחה לס' נחלת יעקב לבעל החות דעת והנתיבות, הובא בשדה חמד מערכת אל"ף סי' קיב.

הוא מצווה מאת הקדוש ב"ה, לכן נקראת הלימוד של שבע מצוות אלו 'עסק',¹¹⁶ ושכר לימוד ועסק זה הוא גדול.¹¹⁷

ואם היה חסיד אומות העולם המקיים שבע מצוות¹¹⁸ שנצטוו בהם וזהיר בהם, ועוסק בתורה בשבע מצוות אלו, הרי הוא חשוב לפני המקום ככהן גדול בישראל המשרת בבית המקדש.¹¹⁹ רמז לדבר, שם בן נח שהיה צדיק גמור¹²⁰ ועוסק בתורה¹²¹ והכתוב משבח וקוראו "והוא כהן לאל עליון".¹²²

ז. אבל בן נח שאינו מקיים שבע מצוותיו, ולומד תורה אפילו בשבע מצוותיו שלא על מנת לקיימם, הרי זה רשע ויענש על לימודו.¹²³ ואם היה עובד עבודת אלילים [או מין]¹²⁴ ועוסק בתורה הרי זה חייב מיתה לשמים על כך.¹²⁵

116 לשון הרמב"ם הל' מלכים פ"י "לא יעסוק אלא בשבע מצות שלהם בלבד", ע"פ לשון סנהדרין נט,א.

117 אבל אינו כישראל העוסק בתורה, וכ"כ המאירי ע"ז ג, ורשב"א ב"ק לת.

118 סמ"ק בהקדמה לספרו, מאירי ע"ז ג.

119 סנהדרין נט,א.

120 ע"י סוכה נב,ב ופרש"י.

121 רש"י בראשית כה,כב ע"פ בראשית רבה שם.

122 בראשית יד, יח, ע"פ נדרים לב ופרש"י בפסוק דמלכי צדק הוא שם בן נח.

123 משמעות המאירי סנהדרין נט. ראה שו"ע ר' הל' ת"ת פ"ד הלכה ג דישראל הלומד תורה ואינו מקיימה נקרא רשע שנא' ולרשע אמר אלקים גו', ופשוט דכל שכן נכרי כהאי גוונא נקרא רשע.

124 שדינו כעובד ע"ז כנת"ל פרק א סעיף ז.

125 לשון סנהדרין נט "עובד כוכבים העוסק בתורה חייב מיתה" ופ"י הרמב"ם מיתה בידי שמים. וראה לעיל הערה 105 דברי החתם סופר ומאירי. ואע"פ שנראה שהגירסא הנכונה בגמרא "נכרי" ולא "עכו"ם", מ"מ נכרי עובד אלילים הוא בודאי בכלל חיוב מיתה, גם משום לימוד תורה באופן של עסק האסור לו.

וצ"ע מה דינו בעוסק בשבע מצוות שמחוייב בהם, ולכאורה היות שהוא כופר בהם בעצם, אין חילוק בין עוסק בתורת שבע מצוות של ב"נ לשאר התורה. והרי זה עוסק בתורה שלא על מנת לקיים, ונתבאר לעיל (הערה 105) דהיתר לימוד תורה לב"נ אינו משום שמצווה על לימוד התורה, אלא בגלל שלומד כחלק מקיום מצותיו ויש לו בזה שכר, אבל